

BOTANISC
der k

Q. D. B. V.!

DE

B R Y O N I A,

von der

Heiligen Rübe,

DISSERTATIO BOTANICO-MEDICA
IN AVGVRALIS;

QVAM,

SVB PRAESIDIO

DOM. GVSTAV. CHRIST.
HANDTWIGII,

MED. DOCT. AC PROF. DVC. P. O.

FACVLTATIS SVAE H. DECANI, ET SERENISS. DVCIS

REGN. CONSIL. AVLICII,

PRO LICENTIA

SVM MOS IN MEDICINA OBTINENDI
HONORES,

DIE 17. OCTOBR. MDCCLVIII,

H. L. Q. C.

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI

SVB MITTIT

IOH. WILHELM. FRIEDER.
LIEB,

BYRVTHA-FRANCVS, MED. CAND.

ROSTOCHII,

LITTERIS ADLERIANIS.

BOTANISCHES MUSEUM
der k. k. Universität.

J.Nº 5993

B

C. 27/10

PROOEMIUM.

Bryoniam, Vitem *sive* albam, *nobilem* utilitatibus numerosis suo iam aevo quam fuisse, PLINIVS adnotavit, eam in hortis etiam conferebant olim veteres, in vepribus ne cogerentur quaerere, ob quotidianum et multiplicem ad vitae remedia usum, dicente GVERNERO ROLFINCIO in Libro de Purgantibus Vegetabilibus pag. 86. Sed et *idem*, *Seculo suo*, fecisse Medicos multos, testatum fecit ibidem; *Exporista* etiam quaedam ex ea concinnari, pagina insequenti docens. Vnde, quam honorifice sit habita *Bryonia* a Medicis adhuc Seculo proxime elapso, quodve ex usu esse frequentiore, labente illo nostroque sic iam proximante (scripsit enim haec Vir post fata Celeberrimus, Ao. MDCLXVII,) haud desierit, sit manifestum. Iungimus huius coetaneum SINO-NEM PAVLI, ex Opere illo praeclaro, anno Seculi ejusdem LXVI. (teste dedicatione) absoluto, insequentique an. LXVII. (titulo indice) typis impresso, *Quadripartitum* quod inscripsit *Botanicum*. Huius enim pag. 33. disertis, inter reliqua, is testatur verbis: *Recentiores Practici*,

„tanquam *specifico*, in vteri morbis omnis generis radicibus (*Bryoniae*) vtuntur.

His vero quanquam ita se habentibus omnino, a seculo tamen isto etsi proximo, ad hocce quod nos iam vivimus, consequentia valet tanto minus, quanto certius singulis nobis constat, multum differre praxin hodiernam, quaeque proximis etiam seculis ex vſu fuerunt frequenti, eorum quaedam hocce nostro aut vſu venire rarius, aut negligi etiam penitus. Simili itaque fato an succubuerit celebrata hactenus adeo *Bryonia* quoque? quaeritur merito. Et ita sane accidit ei, si audiamus virum, caeteroqui commendatissimum a Scientia Chymico-Pharmaceutica, CASPARVM NEVMANNVM, *Chymiae suae Medicae dogmatico-experimentalis*, Tom. II. P. I^{mae}, Cap. de *Bryonia*, §. XI. p. 255. scribentem: „Wie sich dann heute zu Tage, wenige oder keine vorsichtige Medici practici, weder der Wurzel in substantia, noch ihrer praeparatorum sonderlich bedienen, sondern lieber weit sicherere medicamenta erwählen werden. Verum enim vero, praesto sunt auxilioque *Bryoniae* laboranti, irrefragabili testimonio suo Viri, a medicae Theoriae soliditate, Praxeosque clinicae huic superinstructae felicitate longa annorum serie comprobata commendatissimi, experientissimi, circumspectissimique aliquamulti!

Quem

Quem enim quaeso Medicum practicum vidit
 Seculum nostrum HOFMANNO circumspectio-
 rem? qui tamen vir summus sagacissimusque
 Bryoniam in quibusdam affectibus catalogo *re-*
mediorum usualium sibi aliisque, inseruit diserte,
 nec sine laude et a virtutis praestantia com-
 mendatione. Ita enim, Med. Rat. Systematicae,
 Tom. III. Sect. II. Cap. V. §. VIII, p. 504. de
promoventibus salutare Mensium et Haemor-
rhoidum excretionem dislerens inquit: „Inter
 „ea vero, quae ad obtinendum hunc scopum *Ex*
 „*Vsu sunt, commemoranda* INPRIMIS - - - ex
 „purgantibus Aloe, Rahbarbarum, *Bryonia*, etc.
 „et max in Theoremate adiecto II^{do}: „Ad *vasa*
 „quippe *minima reseranda et obstructions ex-*
 „*pediendas*, EGREGIE praeter radices 5. aperientes,
 „Aristolochiam, Rahbarbarum, *Bryoniam*, - - -
 „conferunt Gummata etc. Et quis, quaesumus
 porro, providentissimorum Medicorum nu-
 mero celeberrimum iure eximat IVNCKERVM?
 Nemo sane quisquis methodum eius cautam
 si quae alia inspexerit vel obiter. Nihilo
 tamen secius prudentissimo huic quoque Me-
 dico Practico felicissimoque, Bryoniam ex usu
 esse non infrequenti, scripta Viri loquuntur plu-
 mis locis diserte adeo, vt inter *specific*a itidem
 haberi eandem compareat nobis. Ex multis
 vnicum hunc hic adduxisse sufficiat e *Conspe-*
ctus

Ufus eius Medicinae Theoretico-practici Tab. LXX, *de Fluore albo*, p. 475. vbi: „His abster-
„gentibus et praeparantibus praemittantur et
„interponantur lenia laxantia; vbi conveni-
„unt - - - 2) Radix *Bryoniae* PRAE ALIIS
„Simplicibus hic usum habet, quando Laxatio-
„nes cum epicrasi instituuntur.“

Caute interim cum illa esse mercandum, vt salutare suum edat effectum, ecquis negaverit? cum ex medicamentis utique sit *fortioribus*. Nam et nullum tam mite (scite pronuntiante Celeberr. STENZELIO in *Diff. de Ruta medicamento et veneno* p. 5.) tam tutum atque innocens invenitur remedium, quod praepostere ac promiscue adhibitum non veneni assumat naturam; quemadmodum nullum e contrario tam vehemens notum est venenum, a quo, si congrua usurpes methodo, optimos nobis fructus felicesque successus non promittere queamus. Abusus itaque ne tollat usum! specificorum praesertim, vt quibus aegre carere potest Praxis medica. Ad horum autem nobilem Classen, ex multiplici tot seculorum observatione, *Bryonia* pertinet omni iam dubio procul. Patet id iam partim ex dictis supra, et patebit ulterius adhuc ex Tractatione, cui nos iam accingimus, ipsa, qua usum eius utrumque, praeter internum externum quoque; quare plura hic non addimus.

S. I.

§. I.

BRYONIA, est plantae quam considerandam nobis nunc selegimus, *Nomen*, priscis Graecis Romanisque usitatum minus; hodie Medicorum nostrae genti familiarissimum, et officinale. Posterius, tanquam propriae cuiusvis experientiae ac quotidianae, probatione haud equidem indiget. Prius autem ex PLINIO constare potest DIOSCORIDEQUE, ut quorum hicce *Materiae suae medicae* Lib. IV. Caput CLVIII, agens de eadem, diserte inscripsit non tantum ἀμπέλως λευκή, i. e. *vitis alba*, sed et inchoavit illud clavis his omnino verbis: *Vitem albam* ALIQUI *Bryoniam* vocant, (ex versione RVELLII); Ille idem prorsus, imo et *mutatitium* Bryoniae esse nomen, praeterea docet, *Historiae mundi* L. XXIII. Cap. I. pronuntians ita: *Vitis alba*, quam Graeci, *Ampeloleucen*, - - - appellant - - - Illa vis praeclara, quod ossa *infracta* extrahit in aqua *imposita*, QUARE quidam *banc*, *albam* *Bryoniam* vocant. - - - Est ergo et *NIGRA* (*vitis*), quam PROPRIE *Bryoniam* vocant, alii *Chironiam*, coetr.

§. II.

§. II.

Origine id esse Graecum, de eo quidem facile dubitabit nemo. De Etymi autem denominationisque si quaeratur ratione, dissidentes reperimus sententias Botanophilorum. Sic: Das lateinische Wort *Bryonia* kömmt vom grichischen *βρυο*, germino, pullulo, her; weil es so häufig ausschläget, und leichte herfür wächst, pronuntiat CASPARVS NEVMANNVS, *Chymiae Medicae dogmatico-Experimentalis Tom. Hdi Part. Imae Cap. XXVIII.*, de *Bryonia* oder von der Zaun-Rübe, §. 2. p. 249. f. Aft geminam, suppresso calculo suo etymologiam refert IOH. IVL. HECKERVS, *Einleitung in die Botanic*, Parte II. inscripta: von den vornehmsten und gebräuchlichsten Pflanken, p. 252. f. scribens: das Wort soll herkommen von *βρύω*, ich sprosse hervor, oder von *βρύω*, ich hebe mich empor; weil solches bey dieser Pflanze besonders zu geschehen pflaget. CHRISTIANVS autem MENTZELIVS, in *Lexico Plantar. Polyglotto universali*, p. 51: *Bryonia herba*, inquit, *an a Musco vel aliunde sit dicta, incertum!* (Est nimirum *βρύον* *Bryon musci* quoddam vt et *Lupuli* Graecum nomen.)

§. III.

Verum enim vero alia omnia docet PLINIVS, verbis supra §. I. adlatis. Eius enim si est standum auctoritate, denominationis ratio nec est incerta, nec tamen a musco *βρύον* aut a *βρύω* vel *βρύω*, sed ab analogia tantum praeclarae cuiusdam virtutis, quam cum planta alia proprie olim *Bryonia* dicta habeat communem, petita atque derivata. Quibus admissis, supervacaneus videri potest labor, in vim vocis inquirendi eidemque hic inhaeren-

haerendi, cum quaestio ista sic recidat potius in plantam alteram illam analogicae virtutis. Sed haec ipsa tamen, cum, teste vel ipso nomine quo *Vitis* dicebatur *nigra*, similis, habitu etiam externo quodammodo sit Bryoniae nostrae; cumque porro, Positio rationis vnus illico et semper non excludat positionem rationis etiam alterius: Hinc fieri potuit, quin et accidisse ita verosimile est omnino, vt analogiae momenta plura nominis communicationi propagationique, simul aut successive dederint ansam, ita, vt notatio vocis nativa nequaquam excluderetur. Illud saltem certum est patebitque ex dicendis mox (§. XVII.) luculenter, notiones verborum *Βρύων* et *Βρύωνος* §. praeced. II. a Viris doctissimis adlatas, iunctimque praesertim sumtas, Bryoniae nostrae convenire utique quin et eminenti etiam quodam modo.

§. IV.

Synonima eius apud gentes, Graecam, Romanam, aliasque plures, MENTZELIUS in allegato *Lexico Plantarum Polyglotto universali* exhibet haud pauca, quibus tamen quod superaddi queant longe plura, vix est cur dubitemus. Sed missis nunc reliquis, *vernacula* saltem, quam fieri potest plenissime recensebimus.

§. V.

Horum itaque, Synonimorum puta Germanicorum, quidem insignis fatis Catalogus contextus legitur in GEORGII FRANCI de FRANKENAV *Flora Francica redreva*, editionis 3iae p. 94. Ita nimirum Auctor habet: „*Bryonia*, *vitis*
B *alba*:

alba : Saule : Rübe , Gicht : Rübe , Gichtwurz ,
 „Kogwurz , weisse Weinrebe , Zaun : Rübe , Ro-
 „mische Rübe , Roß Rübe , *vulgo* weisser Wiederthon ,
 „Hundes Kürbiß , Teufels : Kirschen , Schmerwurz ,
 „Stickwurz , Scheiß : Wurz. Eundem tamen hunc-
 ce catalogum auxit adhuc , inque ordinem quendam si-
 mul redegit CASPARVS NEVMANNVS loco cit. §. 5.
 p. 250. f. docens nimirum ita :

Im Deutschen hat das Gewächse gar viele Nah-
 men , jedoch zusehrender der Wurzel , als des einzigen
officinellen Theiles halber , dahero die meisten und ge-
 bräuchlichsten Nahmen in den Hintersylben entweder
 mit dem Worte Wurzel , oder mit dem abbrevirten
 Wurz , oder aber mit dem Worte Rübe , begabet sind.
 Denn es heisset , Zaun-Rübe , Roß-Rübe , Wilde Rübe ,
 auch Saule : Rübe ; Ferner Schmer : Wurz , Stick-
 Wurz , Sau : Wurz , Rag : Wurz , (und mit Urlaub
 zu melden) auch Scheiß : Wurz. Annoch wird es von
 einigen genannt in Ansehung der Rancken und der Bee-
 ren , die weisse Wein : Rebe , oder wisse Wein : Gart-
 Rebe und Teufels Kirschen. Sed reliquit vterque ramen
 horum aliquod adhuc spicilegium , nominatim Wilder-
 Zitwan vel Zitwar , quod habent LONICERVS atque
 TABERNAMONTANVS , item Heil : Rübe , Raß : vel
 Raas : Wurzel , et alia forte plura.

§. VI.

En nostratium solertiam , in multiplicandis Plantae
 nostrae cognominibus , ad nauseam vsque reiue her-
 bariae studiosorum molestiam summam , imo si audia-
 mus NEVMANNVM , ad vsque etiam contradictionem.

Ita

Ita enim Vir doctissimus scribere pergit : „Nun mag
„ich eben über diese so mancherley und gewiß zum Theil
„sehr differente Nahmens nicht erst critisiren, zumahl
„da es schwer halten würde, solche füglich zusammen
„zu reimen. Zum Exempel, wie reimt sich das, daß
„man eine heilige Rübe, eine römische Rübe, eine faule
„und eine wilde Rübe, eine Sau-Wurzel nennet? Ja
„daß man das heilige, römische eine Scheiß-Sache und
„und eine Teufels-Sache, nemlich Scheiß-Wurzel und
„Teufels-Kirschen heisset?“ Verum enim vero, exem-
pla adlata serio et rite explicata, nil fane involvere de-
prehenduntur contradictionis verae. Ingenii potius
Viri huius est hicce quidam lusus, quem cum patere
existimemus lectorum perspicaci cuivis, plura eam
ad rem dicere haud est opus. Id saltem hic ducimus
monendum, genuinam cognominis splendidissimi illius
Bryoniae, quo nimirum dicitur **Heilige Rübe**, quod-
que, tanquam (quatenus sciscitando licuit comperiri,) hic
notum satis vñtatumque, in dissertationis nostrae
exhibuimus Rubro, rationem allatam esse ab ipso
NEUMANNO, verbis: Wie sie denn von gar vielen
Bauern, mit Fleiß um ihre Höfe, Häuser, Scheunen
und Gärten, an den Zäunen und Wänden herum ge-
pflanzt oder geheget und gepfleget wird; indem sie glau-
ben, daß die Bryonia alles vor Donner und Blitz be-
schütze, oder daß das Wetter in einen solchen District nicht
einschlagen und Schaden verursachen könne, welcher mit
der heiligen Rübe umwachsen ist. Ab inviolabilitate ita-
que illa, qua immunis a fulguris fulminisque tactu atque
ictu esse ipsa, eandemque largiri immunitatem illi, quem
incolit loco, creditur vulgo praesertim ruricularum, dici

meruit *sancta*, (conferri tamen potest etiam § sequens XIV.) hincque forte porro, per combinationem idearum qualemcumque etiam *Romana*, *römische Rube*; inde autem quod ad sepem plantetur studiose ab aliis, ab aliis saltem toleretur, *Saum Rube*. Reliqua nomina germanica tantum non omnia, cum quibusdam etiam peregrinis, in Descriptione huius Plantae, recensuque virium tributarum eidem, occasione data explicasse obiter sufficiet nobis.

§. VII.

Species, (vnde infimul Homonymica quaedam patent) Bryoniae, TURNEFORTIVS numerat *Vndecim*, et pridem iam ante CASPARVS BAVHINVS, in *Pinace Theatri Botanici*, Libr. VIII. Sect. I. p. 297. recensuit octo easque sequentes, ita:

- I. *Bryonia aspera sive alba* baccis rubris.
- II. *Bryonia alba* baccis nigris.
- III. *Bryonia Cretica maculata*.
- IV. *Bryonia laevis*, sive *nigra racemosa*.
- V. *Bryonia laevis*, sive *nigra baccifera*, quae sub *Bryonia sylvestri baccifera* in *Prodromo* describitur.
- VI. *Bryonia Mechoacana alba*.
- VII. *Bryonia Mechiocana* (sive *Mechoacana*) nigricans, quae ex India *Chelapae* sive *Celapae* nomine ante annos duodecim allata, et a Massiliensibus *Ialapium* vel *Gelappo* vocatur.
- VIII. *Bryonia Mechiocana sylvestris*.

§. VIII.

§. VIII.

Nobis rem nunc esse cum *Bryonia alba eademque nostrate, non Indica Meeboacana*, adeoque speciebus sub Numero I. et II. a BAVHINO locatis, e Rubro Dissertationis §oque I. est manifestum. Sola enim haecce in *Officinis* nostris atque praxi *Bryoniae* nomine venit, nec aliam intelligunt Germani nomine *der heiligen Rübe*. Quare nec anxie hic inquirimus, recte an secus, sensu Botanico, cumulentur eius species? Id saltem notamus, 1) *la-vel Gialappam*, a BAVHINO sub No. VII. huc relatum, hodie vñtatissimam, Botanicorum solertissimorum, hosque inter TOVRNEFORTII etiam, confessione, esse plantam sub titulo *Solanæ mexicanæ flore magno*, ab eodem BAVHINO, l. c. p. 168. allegatam, hodieque nomine *Flos admirabilis, Wunder-Bluhme, das Wunder von Peru*, in hortis nostris laete, quamvis cum virium medicarum iactura notabilissima, et copiose proveniente passim ac florentem; 2) *Mechocanae albae* radicem mangonizari aliquando intermixtis radicibus *Bryoniae albae* nostratis, hasque pro illis a lucripetis vendi.

§. IX.

Huius mangonii suspicio, quanquam communiter etiam decuplo maius esse soleat pretium *Mechoacanæ* radicis (quippe ex Mechoacan Indiae Occidentalis, sive Americae Provincia, aliisque locis dissitissimis advehenda) est tamen praeprimis tunc, si quando contingat, Mechoacanam maiori solito adhuc venire pretio, inque vñu esse frequentiori. Exemplum eius generis adlegat PETRVS POMET, in libro vtilissimo ex versione vñtinam acuratori!) germanica inscripto: *Der aufrichtige Materialist und*

Specerey Händler, P.I. L. II. Cap. VI. p. 67. monens :
 Man soll die Mechocana erwehlen, wann es seine hübsche
 Scheiben, innen und aussen weiß sind, dagegen die gar-
 stige, schlechte, geringe und dünne, hinweggewerffen,
 auch acht haben daß keine Stickwurz darunter sey,
 wie wohl öfters geschicht, wenn die Mechoacana etwa
 theuer ist, als wie im Jahr 1676, additis etiam *signis di-*
stinguendi, quae exhibebit §. sequens XIV. Recentius
 eius rei exemplum idemque, si firmo stare talo, ob pes-
 simum effectum, Bryoniae valde infestum laudatissimus
 NEYMANNVS habet, loc. cit. §. 13. referens prolixius,
 factum esse nimirum, vt, cum propter Rahbarbari (cau-
 santibus id turbis bellicis) raritatem caritatemque auctam
 magis magisque ad Mechocanam confugerent iterum
 Medici confertim, reliquiae Mechocanae ad tempus
 neglectae distraherentur mox penitus, hincque porro ob
 auri sacram famem Mechocanae substituerentur a My-
 ropolis radices aliae similes quaedam, ast funestae fere,
 quas Bryoniae Europeaeae fuisse suspicatur ille. Verum
 enim vero nuda coniectura suspicioneque res haec niri-
 tur tota, certo indicio nullo; id quod constabit ex infra
 dicendis.

§. X.

Ad *Descriptionem* nunc accedimus huius Plantae.
 Ducem hic nobis elegimus Illustrem STEPHANVM
 FRANCISCVM GEOFFROY, in Tractatus de materia
 Medica Tom. Illio, p. 220. seqq. de Bryonia exponen-
 tem: hocce ordine constituto, vt considerata primario
 Radice, reliquae inde provenientes plantae partes, propa-
 gatio item, natalisque locus haud neglegantur omnino.
 Nam

Nam is quanquam Bryoniam proprie describat *baccis rubris*, alteram tamen *baccis nigris* ab illa non differre observavit, nisi dicto *baccarum*, vt et aliquantum radicis colore; id quod suis etiam notabimus locis.

§. XI.

RADICE, inquit GEOFFRAY, „nititur brachium „superante, et femur humanum, cum annosa est aequante, carnosa, in crassiores fibras diuisa, cum exsiccatur fungosa, circulis ac radiis distincta; saporis acris, amaricantis, ingrati, et odoris dum recens virosi.“ In miram itaque rapacea haecce radix *magnitudinem* excrescit atque molem, non tamen nisi successive, vivacissima etiam est, vivacitatemque suam prorogat in plurimos annos, ita tamen vt carie tunc facile corripiatur simillima illi, qualem in salice (in denen ausgefaulten, olmigten alten Weiden,) multoties videmus; quam licet, aequae vt salix salva manente vegetatione perferre possit satis diu, tandem tamen ea absumi videtur nimis sicque emori. Hinc etiam originem traxisse videtur epitheton, quo dicitur *Faule Rübe, putrida rapa*.

§. XII.

Qua *Figuram* radicis observatu non est indignum, aemulari eam subinde corpus humanum, eamque rem anam dedisse Circumforans, vt adaptaram illam ope cultelli magis magisque, quinimo productis per avenae etc. adfationem ad speciem crinibus quoque, ornata sic exsiccatamque curiose, quin et vernice coloretam, deinde pro *Mandragoris*, *Alraunis*, *Spiritusque familiaribus* ita dictis, credulis caro saepe pretio divendant; notantibus id LONICERO, TABERNA-

MONTANO, NEVMANNO, aliis passim, ipsoque etiam nostro Autore, circa finem Tractationis suae p. 224. in haec verba scribente: „Circulatores et Agyrtae nonnulli ex huius radice mira quaedam monstra effingunt, quae cum aliquot dies siccae arenae mandaverint, pro mandragoris postea distrahunt et vendunt. Cfr. etiam *Ephem. Nat. Cur. An. II. Dec. III. Obs. XXXV.* ac BORELL. *observ. rarior. medico-physic. Cent. II. N. LXXIV.* Forte superstitionis etiam hocce genus symbolam contulit suam ad fulgentissimum illum Titulum *Heilige Rube*, quamquam vel sola credulitas illa §. VI. adlegata sufficere etiam potuerit procudendo illi.

§. XIII.

Quod de *Circulis Radiisque*, quibus interne sit distincta, addit GEOFFRAY, quodque sit *fungosa*, intelligendum id est praecipue de annosiori, vti et reliqua pleraque. In iuniori sive recenti sive exsiccato circuli radiique adeo distincte haud apparent, magisque aut compacta. *Saporem* idem affirmat esse *acrem, amaricantem ingratum* RECTE. Sed addi meretur ex NEVMANNO scribente §. VII. „*Sie ist bitterlich, scharf und zusammenziehend von Geschmack*, etiam *subadstringens*. Iam porro quod ad *Odorem*, eum *virosum* ait esse GEOFFRAY, dum *recens* est radix, et similiter NEVMANNUS §. cit. *stark dabey aber höchst widerlich und unangenehm von Geruch*, ac §. XI: *Dies muß ich noch erwähnen, daß der überaus widerliche Geruch und Geschmack mir also vorkommt, daß ich ihn, vor allen andern mir bekanten natürlichen subiecten, am nächsten mit dem Geruch vom opio überein oder beynommend vergleiche*.

gleichen kan; ohngeachtet ich nicht sagen mag, daß es auch im Effect etwas *Narcotisches* an sich habe. Loquitur nimirum et ipse de radice recenti; de ficcata confessus §. XII. pag. 256, daß bey der Trocknung das Meiste von dem *nauseösen* heßlichen Geruch exhaliret und davon gehet. Sed et in recenti *juniori* mitior esse observatur nauseosus iste odor, quin in annicula vix vel parum certe admodum perceptibilis. Quod denique ad *Colorem*, NEVMANNVS habet: Sie ist von aussen gelblicht und inwendig weiß. Alii cinereum, *Aschensfarbig*, pronunciant esse colorem *externum*. GEOFFRAY de *interno Colore* ita docet, radicem Bryoniae baccis rubris interne buxeo colore pallere, alterius baccis nigris, ex albido sublutei esse coloris. Verum Color quoque pro varietate aetatis, forte etiam regionis differre videtur, magis paulo nunc, nunc vero minus. Vnde jam an aliunde etiam sit, quod NEVMANNVS l. c. §. 3. affirmat, sie seyn nur an den Beeren allein unterschieden, aliis inquirendum commendamus.

§. XIV.

Atque hinc, ex accuratiori puta Radicis consideratione, notas, quibus Bryonia *nostra* exsiccata *Mechocanae* intermixta eidemque substituta a negotiantibus discerni queat, quasdam petit suosque edocet Lectores POMETIVS l. cit. scribens: So ist auch zwischen denen zerschnittenen und getreugten Wurzeln der *Mechocana* und *Bryonia* dieser einzige Unterschied, daß jene fast gar nicht riecht oder schmeckt, da diese hingegen ganz unerträglich bitter ist, et paucis interiectis: Wiewohl man es gar leichtlich merken kan, weil die Linien und Striche oder

Circul in der Mechoacana viel dichter beysammen stehen, der Geschmack auch ganz süsse ist; dahingegen ist die Bryonia steinig, und schmecket, wie gedacht, überaus bitter. Sed missa iam radice, nunc reliquas plantae huius videamus partes.

§. XV.

CAULES, ita pergit GEOFFRAY, *longissimos fundit, tenues, scandentes, striatos, subhirsutos, capreolis donatos, in quibus FOLIA alternatim nascuntur angulosa, ad Vitis formam quodammodo accedentia, sed longe minora et subspera.* Rectissime Vir Celeberrimus hic inter reliqua docet, radicem fundere caules, intellige plurimos atque copiosos, „radicula tamen ex semine primum prognata, „unicum tantum protrudit.“ *Eosdemque longissimos, cum fulcimento congruo sublevati luxurient adeo, vt vel ad quinquaginta pedes, imo vltra excrecentes, in longitudinem, et per ramificationes suas in latitudinem quoque extendi haud desinentes, donec brumali rigore constricti fatiscant tandem atque emoriantur penitus a summo ad vsque imum, vere insequenti propullulantibus immediate e radice semper novis.* Vnde sicuti notiones Graecorum verborum *βρυον* ac *βρυαον* (cfr. §. praec. IV.) iunctim summas pulcherrime Bryoniae convenire, iam fit manifestum, ita ex descriptione viri reliqua, cur *αμπελος* dicta sit Graecis, *Vitis*, Romanis **Wein-Rebe** vel **Wein-Gart-Rebe** Germanis, et sic porro (vid. §. V.) satis insimul patescit.

§. XVI.

FLORES deinde atque FRUCTVM ita describit: Ex foliorum alis FLORES aliquot simul iuncti exeunt, *monopetalis*

tali, campaniformes, patentes, in quinque partes subrotundas subdivisi, ex albido-virescentes, et venis distincti, quas ita complecti solet calix, ut ab iis seiungi nequeat. Ex floribus alii steriles sunt, maiores et nulli embryoni adhaerentes, alii foecundi minores, insidentes embryoni; qui abit in BACCAM SPHAERICAM, nisi magnitudine, primum viridem, deinde rubram, mollem, succi nauseosi plenam, SEMINIBVS foetam subrotundis, mucagine quadam obductis.

§. XVII.

BACCAS itaque docet ferre *rubras*, quia nimirum Bryoniae nostrae speciem tales proferentem in descriptione sua pro oculis vel in mente saltem habuit, alias haud ignarus dari quoque Bryoniam baccis *nigris*, quod et differte in sequentibus monet, eandemque, ut affirmat ipse, non nisi baccarum et radicum quodammodo etiam colore differentem, qua reliquam itaque descriptionem convenientem; confer. §. praec. X. et proxime inseq. §. XVIII. Hinc caeterum cognomen Bryoniae *Teufelskirchen*, a baccis nempe, earundemque sapore nauseoso.

§. XVIII.

De loco denique *natali* idem addit GEOFFRAY: nascitur passim in sepibus, (hinc *Zaun-Rübe* etiam dicta,) et silvis, praesertim in temperatis et frigidioribus regionibus. Agri Parisiensis est incola. Hoc, agri Parisiensis quod sit incola, de Bryonia baccis rubris quod sit accipiendum, nullum omnino est dubium, cum, uti praenotavimus §. X. descriptio eius huic propriissime speciei sit aecomodata. *Nigris* vero an ibidem quoque obvia sit baccis, differte non memoravit ille. Et forte ibi datur eius gene-

ris nulla, vti vicissim nos *hic* frustra quaesivimus alteram baccis rubris. Quin diligentissimus SIMON PAVLI, in *Quadripartito botanico Clas. II. pag. 33.* de hacce refert ita: *Quam DIOSCORIDES Lib. IV. Cap. CLXXVI. describit, fructuque esse rubro asserit, ea, si probe memini, in hisce septentrionalibus regionibus non germinat, ceteroquin nostrati simillima.* In Marchia tamen Brandenburgica hanc germinare, etsi infrequentius, addiscimus ex verbis NEVMANNI loc. cit. §. IV. und habe ich diese (baccis nigris) in den Gegenden und Dörfern um Berlin herum am meisten gefunden. Sic et H. B. RVPPIVS, in *Flora lenensi* p. 39. adnotavit: *Baccis rubris* frequentior est in Hassia; quibus tam in Turingia, quam Hassia provenire eam, quanquam in hacce frequentius, clare satis indicatur quidem, autoritate sed PAVLI salva manente tamen, quum praestantissimum illum librum ediderit Hafniae Danorum, regioneque magis septentrionali. Quid quod praeterea et tempora hic sint distinguenda. ROLFINCIVS enim celebris ille seculi elapsi Medicus *lenensis*, in libro de *Purgantibus Vegetabilibus* Sect. II. p. 85. tanquam vere peregrinam memorat speciem, quae baccas habeat rubras, addito singulari hoc exemplo, talem nimirum, ex *Creta* allato semine progeneratam visam fuisse in horto Illustrissimi NICOLAI CONTARENI, Patricii Veneti. Vnde nec in Italia eam fuisse frequentem, multo minus indigenam cognoscitur.

§. XIX.

Restat nunc quaestio, digna satis visa Physico-Botanico-attentione. Inter singularia nimirum Bryoniae nostrae refertur et illud, *propagationem illius* solis commissam

sam esse avibus. Instar omnium, affirmativam tuentium inter Eruditos esse potest GABRIEL CLAUDERVS Ephemeridum Medico Physicorum Academiae Naturae Curiosorum Decuriae II dae Anni IVti §. 374. sequentem qui Nro. CLXXXV. inseruit observationem sub rubro: *Bryonia egregium exhibet regno suo vegetabili ornamentum* - - - „Hoc in frutice praeprimis notatu dignum est, „quod variorum Botanicorum experientia constet, e bac- „cis eiusdem, licet large prodeuntibus, nullam plane spe- „randam esse prolem, etiamsi ferendo, aliisque modis cau- „tissime tractantur a manu botanica. E contra, si aves „baccas hasce devorent, frequentissime veluti fieri solet, „eaeque postea excrementa sua hinc inde dispergant, atque ita „simul dictas baccas quasi fermentatas, calcinatas, vel destil- „latas excernant, frutices hasce protuberare, ut postea ab hor- „tulanis in loca commoda transponi atque excoli possint.“

§. XX.

Bilem sed movit observatio haecce CLAUDERI eiusdem Academiae Membro, soepius adlegato NEWMANNO, adeo, ut et in haec eruperit verba l.c. § VIII. In den Büchern stehet auch, daß man wolle angemerckt haben, als könne diese Wurzel von keinen Menschen, durch die Beeren propagiret oder gezeuget werden, sondern die Vögel verschluckten die Beeren und misteten sie alsdann wieder aus: allwo nun solche ausgemistete Beeren hinfiele, allda wüchse hernach von neuen die Bryonia und wurde also zur Fortpflanzung dieser Pflanze absolutement die vorbergängige Digestion in der Vögel Leiber erfordert. Allein auch dieses Bücher Zeug kommt mir nicht gar zu glaublich, wohl aber eher vor alt weiblich,

risch, Ketel und Sabelhaftig vor, et §. sequenti IX: und wundert mich, daß der Doctor GABRIEL CLAVDER noch solch dum Zeug allegiret; ex quibus vltimis verbis clarum fit, eum Ephemeridum Naturae Curiosorum a nobis adlegatum §. praecedenti locum vtique respexisse, quanquam disertam eius non iniecerit mentionem.

§. XXI.

Nec tamen sola stomachatione contradictio NEVMANNIANA absoluitur, rationes potius etiam subiungit asserti, easdemque petitas a priori. Quae quanquam non eiusdem singulae sint ponderis, et quanquam nec clausula earundem, sequenti inclusa ratiocinio: Mit einem Worte: Können es die Vögel verpflanzen, so werden es die Menschen auch thun können; könnten es aber die Vögel nur alleine, so müste es auch an allerhand andern Orten mehr wachsen, indem die Vögel sich durchaus an keine gewisse Dexter binden, wenn sie müssen wollen, rigorem sustinere videatur examinis Logici: In rei tamen huius negatione cum NEVMANNO conspiramus amice; rationibus, sed cautius, ducendis a priori, addentes illam, quae dicitur a posteriori, experientiam nimirum contrariam experientiae Botanicorum a CLAVDERO *derovpēas* adlegatorum opposcentes in antecessum, de eventu felici, observatis rite observandis satis securi. Eius enim rei, quanquam data opera nullum hactenus, instituta baccarum sollicita seminatione, fecerimus experimentum, e baccis tamen maturis, ramificationibus botryonis quin et caulibus ipsis hucdum adhaerentibus, adeoque ab avibus nec deglutitis nec digestis, terra ex accidenti vtcunque obrutis, prodire observavimus obiter plus semel Bryoniae plantulas sponte atque laete.

§. XXII.

§. XXII.

Vsum nunc BRYONIAE consideraturi, varium satis huncprehendimus. Non incommode tamen distinguui is posse per Classes quasdam videtur, in *Magico-Symparbetico-Superstitiosum*, *Topiario-Mechanicum*, *Diaeteticum sive culinarem*, et, quem respicimus praeprimis, *Pharmaceutico-Medicum*. Referri ad mixtam illam Classem *Magico-Symparbetico-Superstitiosam*, suo tamen quodvis modo, possunt

- 1) *Plantatio* Bryoniae studiosa ex persuasione quadam vana de *vi antifulminea* eius, tacta a nobis praecedenti §. VI. ta.
- 2) *Figuratio* (quam tetigimus §. XIV.) in *homunculum*, fraudulenta partim, partim etiam *superstitiosa*, cum huius de inde *Cultu* pro *Alrauno Spirituque* sic dicto *familiari*. Bryoniae enim sic is honos exhibetur vere, a possessoribus eius ridendis, inficiis quamvis.
- 3) *Gestatio* eius, ob *vim* ei tributam *amuleticam*, qua valere contra omnia *maleficia* teste SENIBALDO, in *Geneanthropia* L. III. Tom. III. C. XVII. p. 36. creditur. Vetus ea est persuasio, nam iam inter reliquos eam inculcat APVLEIVS aiens: *Si in capite vel in cinctu eam tecum portaveris, nulla mala te contingent.*
4. *Transplantatio* in eandem morborum, *arthritidis* praeprimis, et quae eius generis dantur plara.

§. XXIII.

Nos, missis brevitatis gratia reliquis, sententias tantum quasdam Medicorum de *Arthritidis in Bryoniam transplantatione*, paucis huc conferemus. *Transplantationem* Arthritidis reiicit tanquam *Remedium Superstitiosum* ROLFINCIVS, *Med. Conf.* L. XIII. *Conf.* II, p. 960. et noxiam esse

esse transplantatoriam curam in Arthritide, HAGEN-DORNIUS, Cent. III. Hist. XXV. p. 312. adfirmat. Posterioris huius accusationis diiudicationem nos, qui curam talem nec instituimus, nec institutam ab aliis vidimus ipsi, aliorum committimus experientiae observationique fortuitae ulteriori. Qua accusationem autem priorem illam, cum haec meditantibus ROLFINCIUS iam non sit prae manibus, neque etiam ex adlegatione eius ab aliis facta sententia eius adpareat clare satis; hinc in accusatione hacce sua quorsum digitum intendat et quam habeat asserti rationes? Generalis ea sit an particularis? inquirendi occasionem equidem haud habemus.

§. XXIV.

Ab onni superstitionis inquinamento purgatam, methodum exhibet in *Adis Naturae Curiosorum*, loc. cit. CLAUDERVS: Radix, inquit, Bryoniae, praeter alias virtutes contra diversos morbos pro vsibus internis ipsi innatas, laudabile huius rei (curae transplantatoriae, sub christianis artis medicae legibus institutae, omissis superstitionis, opemque diabolicam olentibus) ostendit testimonium contra symptomata et quae his analoga, arthritica; si scilicet e terra recens evulsa locis adfectis adfricetur, soloque iterum concredat, ut more sibi naturaliter indito crescere pergat. Alias, verum a superstitionis cuiusdam contagio non adeo liberas, methodos adnotavit MARTIUS, in dissert. de magia naturali eiusque usu medico, Cap. IV. §. 5. p. 59. seqq. referens Curatio arthritidis per Radicem Bryoniae est notissima, in modo operandi solum nostrates non nihil differunt, qui sufficere putant, si patiens certa noctis hora dictam radicem in alium magisque occultum locum transferat; cum alio-

alioquin Medici suadeant, Bryoniam prius excavare et Sanguine per cucurbitulas expresso implere, quam transplantatio instituat. Coeterum a virtute antarthritica, a qua, usu non tantum hocce sed et externo alio, imo interno quoque, (vt in progressu videbimus) celebratur specificè Bryonia nostra, nomen Germanicum Gicht-Rübe illi haesit.

§ XXV.

Ad Topiario-Mechanicum nunc nos conferimus usum. Topia quod e Bryonia exstruantur quoque, perspicuis PETRVS LAVREMBERGIVS Horticulturae Libro Imo C. 37. p. 151. hisce docuit verbis. „In ambulacrorum „extremitate vel centro, vel super totum eorum ductum „topia exstrui solent, opera ex arbore aut frutice aut „herba facta, ad decorem; vt sunt testudines, pergulae, „camerae, sub quibus ambulare aut commorari licet iis, „quibus pluviae, vel solis aestus, aut alia aeris vis ingrata „molestaeque accidit. - - - Materia multiplex esse „potest, - - - item herbae, Bryonia - - - quae fulcimentis allegatae, densitate sua iniurias aeris avertere possunt.“ Sed et aliis praeter hortulanos artificibus inservit atque commoda quaedam praestare Bryonia valet, Coriariis nominatim. Ex DIOSCORIDE enim discimus PLINIOque, fructu eius rubente coria depilata fuisse non tantum, sed et tincta, quo cum usu etiam nomen convenit Graecum *ψιλλοειδές*. Ita enim DEOSCORIDES: *fructus rubens in vva dependet, quo coria pilis spoliantur.* Et PLINIVS: Semen in vva raris acinis dependet succo rubente, postea croci. Novere id, qui coria perficiunt, illo enim utuntur.“

§. XXVI.

Iam quod ad *usum diætaeticum* sive *culinarem*, illo non indignam Bryoniam veteres censuerunt. *Turiones* potius eius, asparagorum forma prodeuntes, decoxerunt nimirum aut cum cibis, aut coctas seorsim adsumebant, in acetaeriis quoque, DIOSCORIDE, AEGINETA, PLINIO, aliisque testibus luculentis; idque non tam ob solam nutriendi vim, qua quidem non destitui eam prorsus asserunt, sed parvam tamen esse concedunt, quam et potius etiam, quia alvum ciere simul et urinam quoque, experti comperiebant. Nobilem adpellat ROLFINCIVS culinarem istius *usum*. Dubium tamen hic movere potest observatio Geoffraeana p. 224.) aliorumque, *vehementer* quod nimirum commoveant alvum et ventriculum gravent isti turiones. Ast, meminisse tamen iuvabit, *primo* per coctionem drastica remedia cicurari posse adeo, ut fiant eccoprotica, etiamsi corrigentia alia accedant aut mitigantia nulla, qualia tamen *secundo* in praeparatione ista horum asparagorum accesserunt; tertio non in magna adsumtos fuisse dosi aut ad satietatem, pro alimento, sed ad condimentum, idemque medicamentosum potius.

§. XXVII.

Restat, ut *usum* nunc quoque *pharmaceuticum* atque *medicum* strictius (in oppositione nimirum ad magico-sympatheticum et diætaeticum de quibus egimus §. praec.) ita dictum, edisseramus. Versatur autem pharmacopaeorum labor fere omnis circa Radicem, quae *exsiccata*, ut artis est, prostat in *officinis* hodiernum ubivis, *Praeparata* e contra ex illa non nisi rarius. Sunt autem haec ex enumeratione Neumanniana (§. 17. l. c.) *succus, pulvis, infusum*

sum, extractum, aqua simplex et aqua composita Bryoniae, sal Bryoniae. Syrupus Bryoniae, Trochisci Bryoniae, sive Bryonia torchiscata, Joecula Bryoniae. Est porro Bryoniae radix Ingrediens non modo Nectaris succosi Clossaei et Vnguenti Agrippae (cuius plane constituit basin) sed et Compositorum adhuc plurimum, vti Vnguenti Aregon, Syrupi aperientis cachectici (ex indicatione Geoffraeana) Charas, vt et Oximeli squillitici compositi. Atque hanc, radicem puta, solam atque vnicam esse officinalem partem, NEVMANNVM asserentem vidimus occasione ferente supra iam §. V. Semen tamen Bryoniae dantur qui exposcant ad compositionem theriacae, rati Bryoniam esse genuinam rapam sive napum sylvestrem, cuius semen inter ingredientia theriacae Andromachi numeratur, exemplo viri docti illius, quo de refert POMETVS: „Der Herr MATHVRIN SEVILLE ein berühmter Herborist, desgleichen wir in viel hundert Jahren zu Paris nicht gehabt, hat mich versichert, daß die Bryonia die rechte wilde Steck-Rübe sey, und man müste nur allein das Korn, das in den trocknen Beeren steckt, zur Bereitung des Theriacs gebrauchen! cui sententiae favere videntur ista APVLEII (de Virtute herbar. Cap. LXVI.) Haec herba adeo laudabilis est, vt in Theriacas etiam Potiones mittatur! quam vero in rem prolixius inquirere nunc non vacat. In Galliis BACCAS denique Bryoniae vsu quoque venire quam rarius, claret ex GEOFFRAYO. De FOLIIS et Caulibus vt iam nihil addamus.

§. XXVIII.

Vsus laborque Pharmaceuticus omnis est propter usum Medicum, strictius (§. XXVII.) ita dictum inque

internum ac externum dispendendum. Hujus vero jam explicationem aggressuris nobis res cum sola nunc erit *Radice*, quippe etsi non omni respectu vnica, praecipua tamen et vsitatissima hodie officinali et medicinali Bryoniae parte, nec immerito. Fiet id, praemissis generalioribus quibusdam de VIRIBVS ejusdem,

§. XXIX.

Has, pulcri connubio, manifestant *Ratio* et *Experientia* sive ipse medicus vsus. Ac illa quidem, ope praecipue *Odoris*, *Saporis*, *Analysesque* ac *Experimentationis Chymicae*. Sic enim, quae *nauseosi* sunt *Odoris* aut *Saporis* plantae, vomitum illae facile provocare solent, aut ciere alvum, aut vtrumque, quin et vrinam; talis autem et *odoris* esse et *saporis* Bryoniae radicem, maxime recentem, docet §. praeced. XIII. (qua hic sequentia etiam conferendus.) *Vehementia* autem *odoris* *islius*, sibi respondentes, citiores praesagit vehementioresque modo dictos effectus, adjuutos etiam a vi *subadstringenti*. Idem hicce porro *sapor* quom fit *acris* et *amarus* ac *ingratus*, virtutem inter reliqua spondet, acidum corrigendi, visciditatem incidendi, attenuandi, vasa oppilata deobstruendi, vermes necandi ac expellendi. Ex quibus etsi speciminis loco saltem adumbratis verisimillima jam fieri potest conclusio ad *Vim* Bryonae Radicis *emetico catharticam*, eandemque *fortiorem*, *anthelminticam*, *antarthriticam*, *antihydropicam*, *emenagogam*, *antasthmaticam*, aliasve plures.

§. XXX.

Iucundum itaque foret, nec inutile, theoricae huic meditationi immorari diutius, modo temporis id ferrent rationes. Id tamen non possumus, quin moneamus, nimium

I. Ha-

- I. Halituosum illud nares feriens graviter principium in radice juniore etsi recenti quia perceptibile est minus, et quia porro idem in annosiori per exsiccationem ejus exhalat inque auras abit tantum non omne (per §. adlegatam XIII.); hinc effectum etiam expectandum esse probabiliter mitiorem a juniore licet recenti succoque suo impraegnata, ut et ab annosiori exsiccata, quam eadem hacce recenti:
- II. Cavendum esse videri ab halitus illius diutiori admissione, quo nares ferit atque caput radix recens annosior praegravandis. Ad Opium enim (§. cit.) uti accedit odorem, ita et forte ad ejusdem is adspirat vires. Concinit effatum DIOSCORIDIS: *Mentem interdum subturbar*, ut et, juxta non neminem nomen germanicum illud inusitatus *Raas: Wurzel*, (§. V.) quasi a delirio quod inducere valeat levi petitem, quod tamen alii aliter explicant.

§. XXXI.

Per *analysin*, *Chymicam*, quae subveniat Rationi in vires inquirenti (§. XXIX.), non tam violentam quandam torturam per ignem *) volumus hic intellectam, quam placidam magis illam ac simplicissimam, quam vrsit haud immerito et in qua praecelluit NEVMANNVS.

D 3

Huius

* Talem instituerunt certatim praeter nostratum quosdam, e Gal-
lis BOYLDVCCIUS, legendam in *Histoire de l'Academie Ro-
yale des Sciences*, Anni 1712, et recentissime GEOFFRAY.
Hanc itaque in gratiam Chymiae curiosorum, cumque usu non
destituatur omni penitus, integram hic subnotasse iuvabit. Ita
»vero habet: *Analyſi Chymica radices Bryoniae recentis Hb V.*
»per B. V. distillatae praebuerunt humoris limpidi, inspidi,
»obscure

Huius generis observationes sunt, qua *mixturem* eius *internam* aliaque huc spectantia momenta, inter reliquas hae sequentes. H. I. radice *recentis* fundit *Succi* expressi fere ZVI . Succus participat de foetido isto nauseosoque odore ac *vapore*; turbidus est initio, sensim aut albidum farinaceum deponit sedimentum, quale *Faeculae* nomine venit. *Siccata* radix sicque a copioso isto humore liberata, menstruo obedit tam aqueo quam spirituofo, maior tamen *Extracti* quantitas acquiritur per aquosum. Partibus itaque gaudet non modo *gummosis*, sive mucilaginosi, sive talibus, quae ab aqua solvuntur et extrahuntur, verum (quas frustra negaverat BOVLDVCCVS) etiam *resinosi* etsi quantitate longe minori. Sale praedita est tam alcalino quam acido quoque, aut eodem remixto ita, ut an et quodnam praedominet, extra omnem positum vix sit dubitationem. Memorabile tamen est, Succum Bryoniae, succum Heliotropii ex observatione TOVRNEFORTII, et ex indicio GEOFFRAY, chartam ceruleam tingere rubro colore, nec non solutionem Aris cum calce viva, turbari ab illo ac praecipitari; Syrupum e contra tamen *Violarum* ab eodem prorsus relinqui intactum.

§. XXXII.

»obscure falsi H. II. Z XIII ; humoris limpidi, saporis herbacei,
 »obscure acidi Z XIII . Z VII . Gr. XVIII. Massa residua per Retortam destillata praebuit humoris rufescentis, primo manifeste
 »acidi, deinde austeri Z II . Z VI . Gr. XXXVI: humoris fusci em-
 »pyreumatici, alcalino vrinosi Z III , Gr. XXXIII. : Salis vola-
 »tilis vrinosi concreti Z III ; Olei fluidi Z III , Gr. XXXIV. Massa
 »nigra in Retorta residua pendebat Z VI , Z VII , Gr. LXIII: quae
 »calcinata reliquit cinerum Z I , Z VII , ex quibus lixivio, salis alcali
 »fixi Z I , Z II , extractae sunt. Partium iactura in distillatione
 »fuit Z IV , Z VI , Gr. XXXII; in calcinatione Z V , Gr. LXIII.

§. XXXII.

Ex dictis patet inter reliqua,

I. Quale sit *menstruum* adhibendum ad obtinendum *Extractum* Bryoniae vires eius purgantes pulcre complexum. Tale nimirum id ut sit oportet, quod solvendis ac extrahendis partibus eius *salino-gummeo-Resinosi* existit aptum sub favore accedentis caloris. Huic itaque scopo optime inservit *Vinum*. Quo cum si *decoquere* etiam (ut alicubi est moris) placeat prius radicem recentem, *Extractum* inde obtinebitur energia haud destitutum clementioris indolis; nam et drastica alia vi *Cocktionis* mutari posse in eccoprotica, supra jam est observatum. Claret etiam exinde

II. Inutilem non tantum, sed ex noxium potius laborem suscepisse PLATERVM ejusque sequaces, quando radicem *ficcata*m, vñibus medicis, uti putant, egregie adaptaturi ac *praeparaturi*, infundunt eam cum vino generoso ac exsiccant iterum iterumque. Propter halitusum certe illud et volatile virium suspectarum principium tanto non est opus adparatu, cum, uti praenotavimus, sub simplici exsiccatione iam avolaverit fere omne: vis e contra phlegmagoga, in ipsis residens partibus *salino-gummeo-resinosi* (conferatur BOERHAVIUS de *medicamentorum virtutibus* Part. III. C. VII. p. 284. sq. version. Gallicae) sic perditur tandem omnino, solis remanentibus a menstruo isto insolubilibus partibus terreis, tanquam capite quadam morruo. Quare majoris non est aestimanda hujuscemodi Bryoniae radicis *Præparatio*, quam similis illa virium destruetiva, cum radice *Art* quae instituitur, quamque falsificat

rifit nec frustra NEVMANNVS in speciali ejus pertractione Cap. nimirum XVI. Manifestum etiam exinde est

III. Quam inconueniens fit sanis hisce anlyseos ab ipso NEVMANNO jure statuminatis Principiis, quando a Praeparatione ista PLATERIANA ducens argumentum noxii a PLATERO, vt putat, observati effectus radicis non ita praeparatae, inde suam praesumptionem (qua de §. pr. IX.) fulcire conatur quam maxime; in mangonio nimirum illo, quod retulit, tantum non funesto, Bryoniae nostratis radices, a lucripetis substitutas esse Mechoacanae: satius acturus, si ad characteres externos a POMETIO (§. XIV. supra) suppeditatos attendisset, ad examen deinde chemicum suspectum istud revocasset, et probe notasset insimul, inter effectus mangonii pessimos illos ab ipso semet adnotatos quanquam solertissime, Hypercatharsin tamen haud observari.

§. XXXIII.

Quae docuit *Ratio*, eadem *Experientia* confirmat imo et Bryoniae laudes auget, *usum* species Bryoniae *internum* sive, sive etiam *externum*. Securi hic provocamus ad testimonia, etiam scripta, virorum quorumvis experientissimorum, pertractioni autem huic, pro materiei dignitate instituendae adeoque prolixiori, obicem jam ponit accelerandum opinione citius iter ad externos, reservatis iis, quae supersunt reliqua, occasione commodiori.

PRAENOBILISSIMO.
ET.
DOCTISSIMO.
DOMINO. DOCTORANDO.

S. P. D.

GEORG. CHRISTOPH. DETHARDING.
MED. CAND. OPPONENS.

Nec ego, Vir praestantissime, eorum numero deesse volui, qui Tibi specimen hoc Inaugurale tota mente gratulantur. A primo namque tempore, quo hanc Academiam salutasti, non nisi sedulum Artis salutaris Cultorem Te cognoui, per sexet quod excurrit annos omni nisu eo adlaborantem, vt ad intimiores eius recessus pertingere queas, quem Scopum etiam feliciter adtigisti, vt absque omni haesitatione Te publico Examini sistere porueris. Placuit Tibi, vt opponentis munus contra hanc Tuam Inauguralem dissertationem subirem. Haud tamen ea intentione in arenam disputatoriam Tecum descendam, vt vires Tuas explorem, has etenim iam semel publico Auditorio itidem sub Praesidio Illust. Tui Praesidis demonstraisti, sed vt ansa mihi suppeditetur, meum Tibi inseruiendi animum publice profitendi. Faxit summum Numen, vt ad seros vsque annos secundo gaudeas vitae decursu, vt conamina Tua, quibus felicitatem aliorum externam promouere cupis, faustum quemuis habeant successum. Quumque discessum ex Academia nostra et iter in dissita loca mediteris, vt et ibidem Patronos et Amicos inuenias, animitus exopto. Vale. Deproperabam d. 17. Oct. MDCCCLVIII.

E

VIRO

VIRO, PRAENOBILISSIMO.
NEC. NON.
DOCTISSIMO.
DOMINO. CANDIDATO.
S. P. D.

SAM. GVST. OERTHLING,
MED. STVD.

Iam ab illo tempore, quo mihi contigit, animum Tuum mihi conciliare, humanitatem Tuam, Fauorem in me, et amorem, quo ut et in posterum me complectaris, valde a Te peto, mihi aestimabiles laudau: Diu quoque in Te miratus sum maximam in conuersando affabilitatem, ingenium viuax, dotes inter alias animi, quibus summum illud Numen Te exornauit, nec defatigatam umquam solertiam in addiscendis, quae Tibi usui futura iudicasti, ac eruditionem insignem, sine superbia et ostentatione. Quae omnia, qui summos in Medicina honores obtineas, immo amplissimos dignitatis gradus conscendas, Te reddunt perdignum. Gratulor ex animo integerrimo Tibi Tuae industriae primitias, ex his capias adhuc longe uberiores, et laetus percipiam omne felicitatis Tuae incrementum. Nihil praeterea magis est in votis meis, quam ut Deus rer optimus maximus omnibus conaminibus Tuis porro adfuit: diu Te conseruet omnibus, Tua opera, Tua eruditione, Tuoque adiutorio indulgentibus, vigentem, valentem, incolumem,

VIRO

VIRO, PRAENOBILISSIMO.
A C.
DOCTISSIMO.
DOMINO, CANDIDATO.
AMICO. SVO. HONORATISSIMO.
S. P. D.
PETRVS. DE. WESTEN. OPPON.

De secundis amicorum rebus laetari, diemque eas annuncian-
tem magni aestimare, officium est illis modo ignotum,
qui maximos terrarum orbis eventus nihili faciunt, quin fere
omnem exuunt humanitatem. Nonne judicares, Amicorum
Optime! me e consortio horum esse, si et ego hodie silentio
paeterirem industriam assiduitatem Tuam singularem ac plane
eximiam nec non perfectiones, quas quilibet, cui Te nosse da-
tum est, satis expertus est superque? Doces Rempublicam lit-
terariam, quantum humeri valeant, quantum progressus in ad-
discenda arte medica feceris. Sed modestiam Tuam, quae
tantā in Te est, quanta esse potest, ne laederem, minime mag-
nas laudes, quibus jure meritoque dignus censendus es, pro-
ferre proposui. Honor, quem Tibi Viri longe Experien-
tissimi nec non Doctissimi, Examine rigorofo finito, decreve-
runt, iste honor sit omnibus specimen eruditionis Tuae ac
justum laboris praemium. Deus T. O. T. M. adsit Tibi in-
posterum in conatibus Tuis, conservet Te per longam anno-
rum seriem, saluum incolumemve. Arbiter hicce fati nostri
quaevis conamina Tua in Sui Nominis gloriam Tuique felici-
tatem vergere jubeat. Adnuet votis precibusque meis, quibus
Te, a nobis discessurum, prosequor. Fac iter Tuum, quod ag-
gredieris fauste, prospereque! Deus sit Tecum! Amplectaris
me, quod reliquum est, eo amore, quo dignum judicas, qui
permanebit semper idem Nominis Tui integerrimus cultor.
Valeas! Vigeas! Floreas! Dabam in academia Varniaca
die 17. Octobr. 1758.

FOR THE LIBRARY OF THE

UB WIEN

+AM442758900